

64-72-123/2
20. 11. 18

ВІДГУК

офіційного опонента

Міхесенко Катерини Миколаївни

на дисертаційну роботу

Сергіюк Ірини Миколаївни

«АРХІТЕКТУРА ВІЙСЬКОВИХ ГАРНІЗОНІВ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

(формування, спадщина, принципи реабілітації)»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Науковий керівник – доктор архітектури, професор
Ричков Петро Анатолійович

Пам'ятки архітектури є відображенням історії народу і саме вони, чи найбільшою мірою, свідчать про рівень його матеріального та духовного розвитку в ту чи іншу епоху. Важливим напрямом сучасної української культури є охорона і вивчення архітектурної спадщини, однак на сьогодні далеко не всі вітчизняні пам'ятки вивчені належним чином. Гостро стоїть питання функціональної адаптації пам'яток, оскільки не завжди історичні будівлі зберігають свою первинну функцію. Однією з малодосліджених царин вітчизняного архітектурознавства є військові гарнізони, зокрема Волинської губернії кінця ХІХ – початку ХХ ст. Дуже актуальною на сьогодні є проблема реновації військової архітектури Волині, оскільки первинно гарнізони будувалися на окраїнах міст, а нині вони, у більшості випадків, є елементами сучасної забудови.

Відтак тема дисертації Сергіюк І.М. є *актуальною* як з точки зору історико-теоретичної, так і з точки зору збереження історичного середовища.

Відповідно до актуалізованої проблематики авторка поставила *мету* дисертаційної роботи: «дослідити особливості планувальної та об'ємно-просторової структури, стилістики військових гарнізонів Волинської губернії кінця ХІХ – початку ХХ ст., розробити рекомендації щодо їх збереження, реновації та подальшого використання в сучасних умовах». Для досягнення цієї мети достатньо логічно сформульовано перелік *завдань*, які послідовно вирішуються у подальшому викладі, що свідчить про наукову точність автора.

Слід особливо наголосити, що дана робота виконана у межах національних програм розвитку архітектури України.

Структура дисертаційного дослідження носить чіткий та логічний характер. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, ілюстрацій, списку використаних джерел (309 позицій), додатків (72 сторінки). Загальний обсяг дисертації 285 сторінок, з яких 172 сторінки основного тексту, в тому числі 44 сторінки ілюстративного матеріалу.

У **вступі** авторкою обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, зазначено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У **першому розділі** «Історіографія, джерельна база та методика дослідження військових гарнізонів Волинської губернії XIX – поч. XX ст.» проаналізовано джерельну базу дослідження, яку складають наукові роботи військово-історичної та архітектурної тематики, нормативно-правові акти, статистичні та архівні матеріали. Особливої уваги заслуговують матеріали, отримані в результаті натурних досліджень авторки. Окремий підрозділ цього розділу присвячений методиці даного дослідження.

У **другому розділі** «Урбаністично-просторові принципи локалізації військових гарнізонів» визначено передумови виникнення військових гарнізонів та їх локалізація на території Волинської губернії, що безпосередньо пов'язано з військово-політичною ситуацією, яка склалася між Російською та Австро-Угорською імперіями. Визначено місце розташування військових гарнізонів в структурі міст Волинської губернії; розглянуто планувальне вирішення військових гарнізонів.

У **третьому розділі** «Архітектурна морфологія гарнізонних будівель XIX – початку XX століття» авторка зосереджує увагу на планувальному, об'ємно-просторовому вирішенні різних типів будівель військового гарнізону. Окремий пункт підрозділу присвячено військовим православним храмам, які будувалися як за індивідуальними проектами, так і за типовим проектом, автором якого був арх. Ф. Вержбицький.

На основі аналізу фасадів гарнізонних будівель різного призначення, з'ясовано основні засоби їх вирішення, класифіковано найбільш характерні елементи оздоблення. Визначено, що гарнізонні будівлі зведено у «цегляному стилі», який вирізняється раціональністю та економічністю.

У завершальному **четвертому розділі** «Принципи архітектурної реабілітації гарнізонних будівель у сучасних умовах» розглянуто сучасний стан військових гарнізонів Волинської губернії XIX – початку XX ст., які в більшості випадків, втратили первинну функцію і зазнали дегенеративного впливу, що погіршив зовнішній вигляд як окремих будівель, так і цілих містобудівних ансамблів. На основі проведеного аналізу закордонного досвіду реновації військових об'єктів, запропоновано рекомендації щодо збереження, реабілітації та охорони військових гарнізонів Волинської губернії, залежно від стану їх збереження та архітектурно-містобудівної цінності.

Наприкінці праці викладені **загальні висновки**, які достатньою мірою відповідають заявленій меті та завданням і відображають основні результати дисертаційного дослідження.

В дисертаційній роботі Сергіюк І.М. вперше комплексно опрацьовано проблематику будівництва та морфологічних особливостей військових гарнізонів Волинської губернії XIX – початку XX ст. Особливо треба відмітити те, що дисертаційне дослідження вводить до наукового обігу сім не вивчених раніше гарнізонних комплексів. Також авторкою складений перелік об'єктів, які рекомендовано для внесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Цим відзначається вагомий внесок авторки праці в архітектурну науку.

Особливої ваги дисертаційному дослідженню надає можливість його різнобічного впровадження в навчальний процес вищих архітектурних шкіл по дисциплінам з історії української архітектури та містобудування, реставрації будівель і споруд, а також для виконання курсових та дипломних проектів.

Обґрунтованість наукових результатів дисертації забезпечена відповідністю наукових методів дослідницьким завданням, детальним аналізом значного об'єму теоретичного і архівного матеріалу та матеріально-предметної

структури збережених пам'яток. Логіка побудови дослідження відзначається цілісністю і завершеністю.

Наукові результати дисертації *опубліковані* в 11 наукових працях, у тому числі: 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у колективній монографії, 1 – у науковому періодичному закордонному виданні, 1 – у періодичному виданні України, що включено до міжнародних наукометричних баз, 4 – у друкованих збірниках наукових праць. В них достатньо повно відображені основні положення дисертаційного дослідження. Результати проведеного дослідження пройшли апробацію на 5 науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних.

Анотує зміст дисертації. Автореферат відповідає змісту основного тексту роботи. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Сергіюк І.М. дисертаційного дослідження.

Відзначаючи повноту і вагомість проведеного дослідження, водночас, висловимо деякі зауваження:

- Відзначимо неточності у формулюванні мети, де не є бажаним використання слова «дослідити», тому що воно вказує на засіб досягнення мети, а не на саму мету, краще було б вжити слово «визначити» або «встановити».
- Підрозділ 3.2. «Стилістика будівель військових гарнізонів» має обсяг близько трьох сторінок (с. 133–135). Видається доцільнішим було б об'єднати підрозділ 3.2 з підрозділом 3.3 «Морфологія зовнішнього опорядження та декору», де він був би його органічною частиною.
- Заслуговує на увагу запропонована авторкою функціональна адаптація гарнізонних будівель до сучасних потреб, яка передбачає три етапи: перший – адаптація планувальної та об'ємно-просторової структури будівлі, спрямована на їх упорядкування та пристосування до сучасних нормативних вимог, другий – відновлення архітектурних та художніх якостей будівель, третій – функціональна інтеграція будівлі гарнізону в складі ансамблю, спрямована на знаходження оптимального функціонального рішення (с. 166–167). Видається логічнішим було б

поставити на перше місце функціональне призначення, так як планувальна структура може варіюватися в залежності від обраної функції.

- Хотілося б бачити більш конкретні рекомендації щодо збереження, реабілітації та охорони відносно кожного розглянутого військового гарнізону Волинської губернії. Принаймні, з моєї точки зору, ця робота має бути продовжена у майбутній дослідницькій роботі автора.

Тим не менш, зазначені зауваження не знижують загальної цінності роботи. За актуальністю розглянутих проблем, обсягом досліджень, науковим рівнем і практичною цінністю отриманих результатів дисертація **Сергіюк Ірини Миколаївни «Архітектура військових гарнізонів Волинської губернії XIX – початку XX століття (формування, спадщина, принципи реабілітації)»** є самостійною завершеною науковою працею, в якій авторці вдалося здійснити ґрунтовні теоретичні узагальнення і отримати нові наукові результати, які мають важливе історичне і архітектурно-практичне значення.

Отже, дисертаційна робота на тему **«Архітектура військових гарнізонів Волинської губернії XIX – початку XX століття (формування, спадщина, принципи реабілітації)»** відповідає вимогам МОН України, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор **Сергіюк Ірина Миколаївна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

кандидат архітектури, доцент
кафедри теорії, історії архітектури
та синтезу мистецтв Національної академії
образотворчого мистецтва і архітектури

 К.М. Міхеєнко

Підпис Міхеєнко К.М. засвідчую:
вчений секретар НАСМА
кандидат філологічних наук, доцент

 Т.А. Касьяненко